
KİTAP TANITIMI / BOOK REVIEW

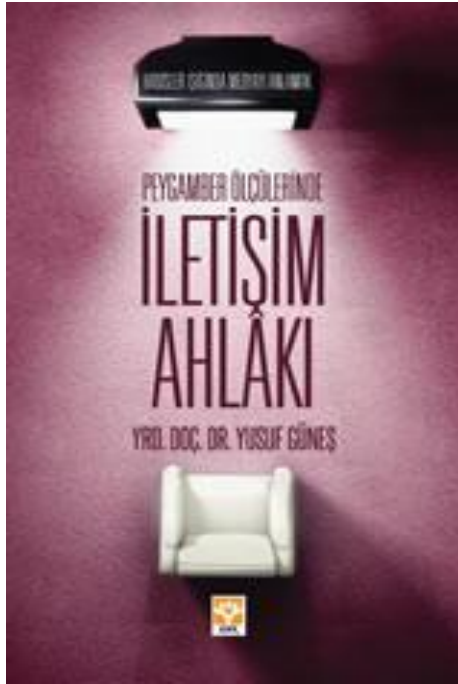
Yusuf Güneş, *Peygamber Ölçülerinde İletişim Ahlakı: Hadisler Işığında Medyayı Anlamak*, İstanbul: Işık Yayınları, 2012.

Hazırlayan

OSMAN BİLGEN*

Eser, 2010 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hadis Bilim dalında oybirliğiyle kabul edilmiş bir doktora çalışmasıdır. Yazar araştırmasında, günümüzün önemli konularından biri olan medyanın fert ve toplum üzerindeki menfi etkilerine karşı İslam dininin özünden çareler bulmaya çalışmış ve bir model olarak Resûlullah'ın iletişimini gösterme gayretindedir. Işık Yayınları'ndan çıkan bu eser giriş, üç bölüm, netice ve bibliyografyadan oluşmaktadır.

Yazar, kitle iletişim araçlarının, geçtiğimiz asrın ilk yarısı

* Yrd. Doç. Dr. | Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü

sından itibaren hızlı bir şekilde yaygınlaşma sürecine girdiğini, bu süreçle birlikte dünyanın dört bir tarafında neredeyse radyo ve televizyonun girmedeği ev kalmadığını, son yıllarda yaygınlaşan internetin de yeni bir çığır olarak iletişimde önemli bir yer tutmaya başladığını belirtmiş, daha sonra kitlesel iletişimin bu derece yaygınlaşmasının, hayatî önem taşıyan birtakım faydalar sağlasa da ferdi, ailevî ve içtimâî alanda büyük problemleri de beraberinde getirdiğini ifade etmiştir. Örneğin habercilikte en temel kural olan doğruluk ve haberin kaynağını araştırma ilkesi göz ardı edilerek olayların insanlara farklı aksettirilebildiğini, kimi zaman kasıtlı, çarpıtma ve yalan haberlerle asıl gündemin saptırılarak yapay gündemler oluşturulmaya çalışılabildiğini; doğruların yanlış, yanlışların doğruymuş gibi gösterilebildiğini belirten yazar, haber, film ve dizilerdeki olaylardan etkilenen çocukların, seyrettikleri yaralama, öldürme, idam ve intihar sahnelerini gerçek hayatta uygulamaya kalkışıp istenmeyen neticelerin ortaya çıkmasına sebep olabildiğini; cinsel içerikli yayınların, çocukların erken yaşta cinselliği tanımalarına, dolayısıyla normal döneminden önce ergenliğe girmelerine yol açabildiğini, hatta cinselliğin özendirici bir biçimde açıkça sergilendiği sahnelerin, çocukları ve gençleri, cinsel sapkınlıklara sürüklediğini, bazı film, dizi ve magazin programlarında çarpık hayat ilişkilerinin adeta özendirilerek ele alınmasının kişilik erozyonuna, sonuçta ailevî ve içtimâî bağların zayıflamasına yol açtığını ortaya koyarak halihazırdaki medyanın sebep olduğu problemleri ortaya koymaktadır. (s. 16-17)

Yazar, hemen her ülkede basın-yayın cemiyeti, basın konseyi gibi adlarla bazı özel kuruluşların kurulduğunu ve belirlenen birtakım etik ilkeler çerçevesinde kendi içlerinde otokontrol sistemi oluşturmaya çalıştıklarını, fakat bu gayretlerin faydadan uzak olmamakla birlikte medyanın sebep olduğu zararların önüne bir türlü geçilemediğini ifade etmiştir.

Yazar, yukarıda bahsettiğimiz problemler çerçevesinde, fert, aile ve toplum hayatını düzenleyerek insanoğlunun dünya ve ahiret saadetini temin etme amacıyla dünyaya geldiği tarihten kıyamete kadar insanların karşılaştıkları her türlü problemin çaresini bünye-

sinde bulunduran İslâm dininin, çağımızda kitle iletişim araçlarının sebep olduğu bunalım ve kaoslara ne tür çözümler sunduğunu ve kitle iletişiminin dayandığı etik ilkelere nasıl baktığının merak konusu olmakla kalmayıp bu konuların akademik seviyede araştırılmasının zorunlu hale geldiğini vurgulamış ve bu aşamada “İslâm’a göre *iletişim ahlâkı* nedir, İslâm dini bu konuda neler öngörüyor ve İslâm’ın konuya yaklaşımı nasıldır, İslâm dinine göre bir medya kuruluşu, hangi temel prensipler üzerine kurulmalı ve yayın yaparken nelere dikkat etmelidir?” gibi soruların gündeme geldiğini belirtmektedir. Yazar, İslâmî ilimlerin hemen her dalında bu problemin çözümüne dair mutlaka söylenecek sözler ve ortaya konulacak temel ilkeler bulunduğunu, fakat kendisinin bu konuda “Yaşayan Kur’ân” Hz. Muhammed’in (s.a.s.) örnek hayatının ayrı bir öneme sahip olduğunu ve bu sebeble konuyu, Hz. Peygamber’in Sünneti’nin yazılı belgeleri olan hadisler çerçevesinde araştırmaya karar verdiğini ifade etmekte, bu amaçla Resûl-i Ekrem’in iletişim ahlâkına esas olan sözleri ve bu konudaki tavsiyeleri; ferdî, ailevî ve içtimâî hayatta insanlarla iletişim kurarken dikkat ettiği hususları, takip ettiği ölçü ve esasları dikkate alarak O’nun öngördüğü *‘iletişim ahlâkı’*na esas olacak temel kuralları ortaya koymaya çalışmıştır. (s. 17-18)

Yazar, konuyu işlerken sadece Resûlullah’ın söz, fiil ve takrirleriyle kalmayarak iletişimin önemli bir yanını teşkil eden habercilikle ilgili bazı konuları, Sünnet’in en yakın takipçileri olan hadişçilerin, asırlar boyu büyük bir titizlikle geliştirip uyguladıkları hadis usûlü ilkelerinden de istifade etmiştir.

Yazar, usul açısından önemli bir probleme de temas etmiş ve günümüzün kitle iletişim araçlarının hiçbirinin Asr-ı Saadet’te mevcut olmadığını ve insanlar arası iletişimin çoğunlukla yüz yüze olduğunu, kısıtlı imkânlarla mektup ve ulaklarla haber gönderme yöntemi kullanıldığını, fakat Asr-ı Saadetin, insana saygıyı esas alan medenî hayatın yaşandığı bir dönem olup ve Resûl-i Ekrem’in hem müslümanlarla hem de gayr-i müslimlerle iletişiminin, bütün zamanlara örnek olacak nitelikte bulunduğunu, ayrıca O’nu (s.a.s.) örnek alan en hayırlı toplum olmaları itibarıyla Sahâbe-i Kirâm’ın

kendi aralarında ve diğer toplumlarla kurdukları iletişim örneklerinin de konuya ışık tuttuğunu, dolayısıyla günümüzdeki iletişim araçlarının Asr-ı Saadet'te bulunmamasının, bu araştırmayı yapmaya engel teşkil etmediğini özellikle belirtmiştir.

Bu eserinde yazar, iletişim ahlâkına esas teşkil edecek nebevî prensiplere ulaşmayı kendine hedef olarak seçmiştir. Yazar, araştırma esnasında iletişim ahlâkı ilkelerinin, müspet-menfi olmak üzere iki kısımda toplandığını görmüş ve bu sebeple konuyu, “*iletişimde ahlâkî ilkeler*” ve “*iletişimde ahlâkî iblâller*” biçiminde ikiye ayırarak işlemiştir. Yazar, araştırmanın temel bilgi malzemesini hadislerin oluşturduğunu, fakat ele alınan konuların Kur’ânî temellerini de göstermeye çalıştığını ve böylece konular işlenirken âyet-hadis bütünlüğünün de görülmesini arzu etmiştir. (s. 18-20)

Yazar, asıl konuya girmeden önce iletişim ve iletişimle ilgili diğer kavramların ardından ahlâk-etik konusunu da genişçe ele aldıktan sonra iletişim ahlâkı üzerinde durmuştur. (s. 20-30)

Birinci bölümde yazar, ilk çağlardan başlayıp günümüze kadar iletişim ahlâkının kısa bir tarihçesiyle birlikte diğer dinlerde ve Cahiliye döneminde nasıl olduğu üzerinde durmuştur. Ardından asıl konuya bir hazırlık ve mesnet olmak üzere teorik açıdan İslâm Ahlâkı'nı ele almış ve ahlâkın kaynağı, ahlâkta yaptırım gücü, sorumluluk ve bağlayıcılık hususlarında İslâm Ahlâkı ile günümüzdeki iletişim ahlâkı (medya etiği/basın yayın meslek ilkeleri) arasında bir karşılaştırma yapmıştır. (s. 33-80)

İkinci bölümde yazar, asıl konuya girmiş ve Resûlullah'ın beyanlarına göre iletişimde ahlâkî ilkeleri ele almıştır. Bu bölümde doğruluk, doğruluğu araştırma, objektiflik gibi ahlâk-ı hasene diyebileceğimiz mevzular ele alınmıştır. Yazar, bu bölümde ilk olarak İslâm ahlâkının temel ilkesi diye nitelediği doğruluk ve dürüstlük ilkesine vurgu yapmıştır. Doğruluğun kitle iletişim araçları için de ne kadar gerekli ve önemli olduğunu belirttikten sonra, İslâmiyetin doğruluğa verdiği önem âyet ve hadisler ışığında incelenmiş ve devamında doğruluğun ve doğru haberin sağlanması için haberde gerekli araştırmaların yapılmasının ne kadar önemli olduğu ifade edilerek bu konuda Resûlullah'ın ve Sahâbe'nin hayatından örnek-

ler verilmiştir. Resûlullah (s.a.s), kendisine ulaşan her türlü haberin doğru olup olmadığını araştırmış ve ona göre hareket etmiştir. Meselâ İfk hadisesiyle ilgili olarak hemen karar verme yoluna gitmemiş, olayı detaylıca araştırmıştır. (s. 83-107)

İletişimde önemli bir ilke olan haber kaynağının açıklanıp açıklanmaması meselesinde yazar, günümüzde haberin kaynağı, istemediği sürece kimliğinin açıklanmaması gerektiğine rağmen bunun yer yer farklı amaçlarla kötüye kullanmaya açık bir durum olduğunu örneklerle açıklamıştır. Hadis geleneğinde ise haber kaynağının açıklanmasının önemli bir ilke olduğunu ifade etmiştir. (s. 108-113)

Haberde objektiflik konusunda yazar, Resûl-i Ekrem'in Kur'an-ı Kerim'i insanlara nakletme konusunda takındığı objektif tavır ile sahabe ve sonraki nesillerden hadis ravilerinin haberleri olduğu gibi aktarmada gösterdikleri gayretler üzerinde durmuştur. Bu konuda müselsel hadisin çarpıcı bir örnek olarak karşımıza çıktığını yazar özellikle belirtir. Müselsel hadiste raviler, hadisi aldıkları ravinin kendisine gösterdiği davranış ve hareketleri de bir sonraki raviye aktarmıştır. Mesela Resûlullah (s.a.s) abdesti tarif ettiği sahâbiye: *"kalk bana su dök, Cebrail'in bana nasıl abdest aldırıldığını sana göstereyim"* demiş ve bu sahâbi de hadis naklettiği bir başka kişiye aynı şekilde *"kalk bana su dök, Resûlullah'ın bana nasıl abdest aldırıldığını sana göstereyim"* demiş ve böylece her bir ravi kendi ortamında gördüğü olayı bir sonrakine aktarmıştır. (s. 113-123)

Mesleği çıkar amaçlı kullanmama konusunda yazar, hadis otoritelerinin hadis rivayeti karşılığında hediye bir tarafa ücret alınıp alınmayacağını tartıştıklarını ve pek çok hadisçinin ücret almaya doğru bulmadığını vurgulamıştır. (s. 123-131)

Cevap ve düzeltme hakkına saygı konusunda yazar, kendilerine iletilen hatalarını hem kabul hem de düzeltme erdemini gösteren sahâbilerden ve muhaddislerden örnekler vermektedir. Burada, verdiği hutbe sonrası bir kadın tarafından hutbede verilen konuyla ilgili olarak uyarılan Hz. Ömer'in durumu büyük bir vakarla karşılaması ve Hz. Âişe'nin, rivayetlerinde hata yapan bazı sahâbileri uyarması dikkat çekmektedir. Ayrıca hadisçilerin, hatasını kabul

etmeyen râvilerin rivâyetlerini dikkate almadıkları ve bu durumu ciddi bir kusur olarak gördükleri belirtilmiştir. (s. 131-137)

Mahremiyete saygı ilkesinde yazar, konuyu genişçe ve bütün yönleriyle ele almaya çalışmıştır. Çünkü mahremiyetin medya yoluyla ihlal edilmesi daha büyük bir günah ve vebaldir. Yazar mahremiyeti üç kısma ayırmıştır; ev ve odalar, gizli konuşmalar ve özel eşya ve bilgiler. Bu gibi hususlar insanların özel alanlarıdır, onların deşifre edilmesi veya ifşa edilmesi doğru değildir, hele hele medya yoluyla daha büyük kitlelere duyurulması, gösterilmesi ise asla doğru değildir. Bunun yanında mahremiyetin araştırılmaması, muttali olunan sırların ifşa edilmemesi -ki insanın sırlarını kendisinin açıklaması yani işlediği günahları anlatması bile doğru bulunmamıştır- mahremiyette töhmete sebebiyet verilmemesi gerektiği gibi konular ayrıntılı olarak incelenmiştir. Nihayet bu konuda kamu ve devlet mahremiyetinin önemine de temas edilmiş, devlete ait sırların ifşasının doğru olmadığı üzerinde durulmuştur. Bütün bunların yanında yazar mahremiyetin hangi durumlarda kalkacağına da temas ederek konuyu bitirmiştir. (s. 137-163)

Yazar, kitle iletişim araçlarında reklamın yeri ve önemini ve ne amaçlarla kullanıldığını ele aldıktan sonra İslâm dininin konuya bakışını aksettirmeye çalışmıştır. Burada ticaretle ilgili hadislerin günümüz reklam konusunda aydınlatıcı bir role sahip olduğunu, asırlar geçse şartlar değişse de insanların yaşadıkları problemlerin mahiyet itibarıyla değişmediğini, malın tanıtımında ve pazarlanmasında birtakım aldatma yollarının günümüzde olduğu gibi cahiliye döneminde de bulunduğunu örnekleriyle vermiştir. Yazar, konunun sonunda İslâm'a göre reklam konusunda uyulması gereken birtakım ilkelere de yer vermiştir. (s. 163-177)

Yazar, iletişimde yararlılık başlığı altında farklı bir konuya temas etmektedir. O, bu konunun, -her ne kadar genel kabul görmüş iletişim ahlâkı ilkeleri arasında bir madde olarak yer almasa da- iletişimin özü, nihâî amacı ve iletişimin onunla kendi değerini bulacağı çok önemli bir husus olduğunu belirtmektedir. Burada yazar, medyanın zararlı yanlarını, alanında uzman ve akademisyenlere referanslarda bulunarak maddeler halinde ele almış ve ardından

âyet ve hadisler ışığında medyanın, hem bir müslümanın hem de müslüman bir toplumun hayatında ne kadar yer alması gerektiği hususunu ele almış, nihayet bu konuda medyanın uyması gerektiği birtakım ilkelere temas etmiştir. (s. 177-196)

İletişimde şahıs, zaman ve mekan unsuru, her ne kadar bu konu yüzüze iletişimin alanı olsa da kitle iletişiminde de önemli bir role sahiptir. Burada yazar, Resûlullah'ın insanlarla iletişim kurarken şahsın, cinsiyet, yaş, eğitim-öğretim gibi özelliklerine; zamanın mesajı iletmeye uygun olup olmadığına ve mekanın bu iş için müsait olup olmadığına dikkat ettiğini örnekleriyle birlikte anlatmaktadır. (s. 196-222)

İletişim ve üslup başlığında yazar üslubun, iletişimde mesajın etkinliğini artırmak ve hedef kitle de arzu edilen davranış ve tutumun gerçekleşmesini sağlamak için ne kadar önemli olduğunu ifade etmekte ve bu konuda Resûlullah'ın sözlü ve beden diliyle iletişiminde dikkat ettiği hususları ele almaktadır. (s. 222-257)

Üçüncü bölümde yazar, iletişimde karşılaşılan belli başlı ahlâk ihlallerini ele almaktadır. Bunlar yalancılık, insan şeref ve haysiyetine saygısızlık, ayrımcılık, müstehcenlik gibi konulardır. Yazar ilk önce yalancılıkla bölüme başlamakta ve insanlar arası ilişkileri zayıflatan ve toplumu içten içe kemiren yalancılığın, sadece basın ve yayında değil diğer mesleklerde de görülebildiğini, fakat kitle iletişim araçları vasıtasıyla söylenen bir yalanın, bir anda sayılamayacak kadar insana ulaştığını, böylece o kadar insanın aldatılmış olacağını, haberde yalana başvurulmasının veya diğer program türlerinde yalancılığın özendirilmesinin, toplumda onulmaz yaralara yol açacağını belirtmektedir. Yazar, yalanın tarifini yaptıktan sonra âyet ve hadislerle haram kılınışını, ahirette yalancının cezasını ve nihayet yalana cevaz verilen bazı durumlara da temas etmektedir. Yazar, zaruri hallerde İslâm dininin yalana veya tarize ruhsat vermesinin, günümüz iletişim vasıtalarında yerine göre kullanılabileceğini, bu yolla husumet içindeki kişi, toplum veya ülkelerin arasının bulunmaya çalışılabileceğini, en azından husumetlerin artmaması veya çatışmaya dönüşmemesi için bazı olayların haber yapılmaması ve yahut da uygun bir üslupla haber yapma yoluna gidilmesi gerektiği-

ni; aynı şekilde savaş halindeyken kendi askerlerine ve milletine moral vermek ve düşmanın psikolojik olarak gücünü kırmak için bu ruhsatların kullanılabileceğini ifade etmektedir. (s. 261-275)

Yazar, şeref ve haysiyete saygısızlık konusuna şeref ve haysiyet dokunulmazlığının insanın temel bir hakkı olduğunu vurgulayarak başlamakta, İslâm dininin insan onurunu koruma hususundaki hassasiyetlerini genişçe ele aldıktan sonra bu konuda insan haysiyetini inciten ayıplama-aşağılama, koğuculuk, gıybet, sû-i zan, iftira, çirkin lakap takma, hicvetme ve lanet etme gibi kötü davranışları tek tek incelemektedir. Yazar, yukarıda saydığımız kötü davranışların, iletişim vasıtalarıyla yapılmasının daha kırıcı olduğunu özellikle belirtmekte ve bu sebeble pek çok kimsenin husumet duyduğu kişilere eğer imkânı varsa bu yolla saldırmayı tercih ettiğini ifade etmektedir. (s. 275-308)

Ayrımcılık konusunda yazar, İslâm dininin ırk, inanç, sosyal statü vb. hususlarda insanlar arasında ayrımcılık gözetmeyi doğru bulmadığını, İslâm dinine göre insanların eşit olarak yaratılmış olup birinin diğerine nesep, çevre vb. açılardan üstünlüğü olmadığını, üstünlüğün sadece takvâda olduğunu âyet ve hadislerle ortaya koymaktadır. Ayrıca yazar, İslâm dininin insanları pek çok açıdan birbirlerine eşit tuttuğunu, meselâ cinsiyet (kadın-erkek), ırk, hibe ve vasiyet (evlatlar arasında mal paylaşımı), murafaa (mahkemede), şeref ve haysiyet, kan (can), zenginlik-fakirlik, cezâî müeyyide açılarından insanlar birbirleriyle eşit olduğunu ve birinin diğerine üstünlüğü veya ayrıcalığının söz konusu olmadığını özellikle vurgulamaktadır. Yazara göre İslâm dini, insanlar arasında eşitliği teoride bu şekilde ortaya korken pratikte de müslümanların bunu benimsemelerini teşvik etmektedir. Meselâ hacda bütün müslümanlar -zengin-fakir, âmir-memur, yönetici-teb'a olmasına bakılmaksızın- tek tip elbiseyle aynı mekanlarda ibadet etmektedir. Yine namazın cemaatle kılınmasının teşvik edilmesi de böyledir. Zira namaz için bir araya gelen camilerde müslümanlar, aralarında hiçbir fark gözletilmeksizin aynı safta ibadet yapmaktadır. Yazar daha sonra günümüz medyasında çok yaygın olan inanç, etnik köken ve sosyal statüden dolayı yapılan ayrımcılık konularını âyet ve hadislere göre ele

almaktadır. (s. 308-319)

Toplumun manevi hayatını tahrip eden en büyük ahlaksızlıklardan biri olan müstehcenlik konusunda yazar, müstehcenliğin ve cinsel içerikli yayınların, toplumun genel ahlak anlayışına ters düştüğünü, aile ve evlilik müessesesine zarar verdiğini, böylece toplumun sistematik olarak duyarsız hale getirilmeye çalışıldığını, bilhassa çocuklar ve gençlerin müstehcen yayınlardan daha fazla etkilediğini, cinsel içerikli sahneleri ve yetişkinlerin yaşantılarına ait görüntüleri seyreden çocukların, erken yaşta cinselliği keşfettiklerini, bunun da onların normal vaktinden önce ergenliğe girmelerine yol açtığını; cinsel gelişimini tamamlayamamış çocukların kavrayamayacağı seviyede cinsellikle karşılaşmalarının, onların sağlıklı gelişimini çeşitli biçimlerde etkilediğini vurgulamaktadır. Yazar, öte yandan gazetelerde yarı çıplak kadın resimlerinin çıkmasının, gazetecilikle ve habercilikle hiçbir ilgisinin olmadığını özellikle belirtmektedir.

Yazar müstehcenliğin, dini literatürde fuhşa denk geldiğini, âyet ve hadislerde fuhşla ilgili uyarı, tavsiye ve yasakların müstehcenlik için de geçerli olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre, müstehcen neşriyat/sahne/tasvirin insanlık onurunu ayaklar altına alan çirkin bir ahlak ihlali olduğunu, mesela kadınların cinselliklerinin ön plana çıkarılarak yayınlanan müstehcen görüntü/sahne/resimleri, onlara bakanların/seyredenlerin sadece şehvî duygularına hitap ettiğini ve böylece ekranlarda veya gazete sayfalarında müstehcen görüntü ve resimleri çıkan kadınların, bir insan olduğu ve onların da anne-babaları, kardeşleri veya çocukları bulunduğu gerçeğinin düşünülmediği veya o kadınların ne maksatla vücutlarını teşhir ettiklerinin akla getirilmediğini ifade etmektedir. Yazar, müstehcen bir resim veya görüntüye bakmanın, müstehcen bir şeyi anlatmanın veya tasvir etmenin haram ve çirkinliğini âyet ve hadislerle ortaya koymaktadır. En sonunda yazar, mutlaka anlatılması gerekli olan mahrem konuların edep çerçevesinde kalınarak anlatılması gerektiği üzerinde durmaktadır. (s. 319-333)

Şiddet başlığı altında yazar, gerçek hayatta yaşanan şiddet olaylarının, bir ölçüye tabi tutulmadan haberlere konu olması, dizi

ve filmlerde şiddet sahnelerine ağır bir biçimde yer verilmesi ve bunların başta çocuklar ve gençler olmak üzere toplumun bütün fertleri üzerinde menfi anlamda az ya da çok etkili olduğunu, dolayısıyla toplum hayatında birtakım olumsuzlukların meydana geldiğini ifade etmektedir. Yine yazar, bazı şiddet olaylarının medyada yer alış biçiminin, İslâm dini ve müslümanları da yakından ilgilendiren önemli bir konu olduğunu, çünkü kimi çevrelerin İslâm'ı ve müslümanları şiddet, terör ve intihar saldırılarıyla özdeşleştirme çabası içinde olduklarını belirtmektedir.

Yazar, İslâm dininde, günümüzdeki anlamıyla şiddeti karşılayacak kavramların fitne, fesat, zulüm, tuğyan (taşkınlık, haddi aşma), bağy (haddi aşma, azgınlık), hirâbe (haydutluk, yol kesicilik), i'tidâ (zulüm, saldırı, baskın) ve fîsk (fenalık) olduğunu ifade etmektedir. Yazar ayrıca, meşru ve gayr-i meşru olmak üzere şiddeti ikiye ayırarak burada işlenen şiddetin gayr-ı meşru şiddet olduğunu belirtmektedir. Yazar daha sonra şiddetin kitle iletişim araçlarında ele alınış biçimini ve çocuk, genç, yetişkin olmak üzere toplumun fertleri üzerinde yaptığı tahribatları incelemekte ve ardından İslâm dininin şiddete ve şiddetin etkilerine karşı ne gibi önlemler aldığını âyet-hadisler ve Asr-ı saadetten örneklerle ortaya koymaktadır. (s. 333-356)

Üzücü olayların sunumu konusunda yazar, sel, deprem, hortum, tsunami gibi tabii âfet ve musibetler veya kaza, yangın, savaş, bombalama, intihar saldırıları, cinayet vb. insanların sebep olduğu birtakım üzücü olayların fert ve toplum üzerinde birtakım menfi etkiler bıraktığını, bu olayları medyanın dikkat çekici, ilginç, akılcı, aksiyona uyumlu, mazlum ve mağdur portrelerinin çokça bulunduğu en önemli haberler olarak gördüğünü ve dolayısıyla bu tür olayları, seyirciyi/okuyucuyu etkileme gücüne sahip “*şov haber*” türü olarak kabul ettiğini ve bu sebeple onlara öncelik tanıyarak daha uzun süre ayırdığını belirtmekte; yine medyanın bu olayları dramatikleştirme, magazinleştirme ve sansasyonel tarzda sunma gibi yollarla haber yaptığını dolayısıyla bu tarz sunumun toplum ve fertler üzerinde menfi etkiler bıraktığını ifade etmektedir.

Yazar, aynı konu altında başka bir başlık açarak İslâm dininin

savaş, normal ölümler, musibetler ve birtakım hastalıklar gibi üzücü olaylara yaklaşımını, bu tür durumlarda Resûlullah'ın (s.a.s.) üzücü olaylardan etkilenenlerle (ölenlerin yakınları ve yaralılar) çok yakından ilgilendiğini, onları teselli ettiğini, evlerine ziyarette bulunduğunu, acılarını paylaştığını anlatmaktadır. Yine yazar, Resûlullah'ın felakete uğrayan kimseleri daha fazla üzmemek, hayattan koparmak, karamsarlığa atmak, ruhen çöküntüye uğratmak yerine onların acılarını hafifletmek, sabır ve tahammül güçlerini artırmak, ruhen dayanıklı kılmak ve zorluklarla mücadele etme azmi kazandırmak için büyük çaba sarfettiğini konuyla ilgili çarpıcı örnekler eşliğinde ele almaktadır. (s. 356-376)

Yazar, netice itibariyle, kitabında aldığı âyet ve hadislerle dayanarak iletişim ahlâkı ilkelerinin temeli ve kaynağının Kur'an-ı Kerim ve Sünnet olduğu sonucuna varmaktadır. Bu arada yazar iletişimde ortak ahlâkî ilkeler itibariyle günümüz iletişimiyle yani medya etik ilkeleriyle İslâm dininin ortaya koyduğu ilkeler arasında benzerlikler olduğunu, uygulamada ise durumun değiştiğini ifade etmektedir. İslâm dini, ahlâkî ilkelerin uygulanması için (maddî-manevî, dünyevî-uhrevî) birtakım yaptırımlar getirirken günümüz iletişimde bu ilkelerin tavsiye niteliğinde olduğu kanaati hâkimdir. Bu durumda ahlâkî ilkeler, uygulama açısından İslâm dinine göre daha etkili olmakta, günümüz iletişim anlayışına göre ise bir etkinliği bulunmamaktadır.

Yazarın ulaştığı önemli neticelerden biri de, hadislerle ortaya konulan iletişim ahlâkî ilkelerinin Asr-ı Saadet'te ve sonraki asırlarda uygulama zemini bulması, onların pratik ve uygulanabilir ilkeler olduğunu gösterir, yani bu ilkeler sadece ütopye, toplum gerçeklerinden uzak, iyi niyet ve temennî ifadesi ilkeler değildir. Ayrıca Resûlullah'ın iletişimde vaz'ettiği ilke ve esaslar ve iletişim ihlâlleri karşısında aldığı koruyucu önlem ve yasaklamaların her biri, toplum içinde sağlıklı bir iletişim kurulmasında önemli derecede etkili olmuştur. Bu açıdan O'nun getirdiği iletişim ahlâkî ilkeleri, ayrı bir değer ve önemi haizdir. Kendi içinde sağlam ve tutarlı bir yapıya sahip olan bu ilkeler, o dönemde örnek bir toplumun oluşmasında büyük rol oynamıştır. Onun için günümüz iletişiminin,

bu ilkelerden istifade edeceği pek çok yön vardır.

Yazara göre, iletişimde ahlâkî ilkelerden önce iletişime bakış açısı daha bir önem arz etmektedir. Zira ahlâkî ilkeler, değerini ve uygulanabilirliğini bu bakış açısından almaktadır. Burada İslâmî bakış açısı, iletişimi ve onun işleyişini temelde Kur’ân ve Sünnet perspektifiyle değerlendirmek demektir. Bu bakış açısında “inanç boyutu” büyük önem taşır. Her şeyi gören, bilen, her şeye gücü yeten, insanları imtihan etmek üzere dünyaya gönderen, onlara birtakım imkân, güç, fırsat veren, bu nimetlerden onları sorumlu tutan “Aşkın Varlık Allah” inancı; dünya hayatında iradi olarak yapılan her işten sorguya çekileceği, inanan ve iyi işler yapanların ebedi saadet yurdu olan Cennet’e gireceği, inanmayan ve kötü işler yapanların da ebedî hüsrân yeri olan Cehennem’e gireceği “Ahiret Günü” inancı, iletişimde ahlâkî ilkelerin vaz’ında ve uygulanmasında temel faktördür. Günümüzde iletişime hâkim olan bakış açısı ise liberal, rasyonalist ve faydacı bakış açısidir. Bu bakış açısında dinî anlamda “inanç boyutu” bulunmamaktadır. Basın ve yayın mesleği için oluşturulan etik ilkelere ve sosyolog, psikolog ve psikiyatrların araştırmalarına ve bu alanda işin uzmanlarınca yapılan çok ciddi eleştirilere hatta kanuni yaptırımlara rağmen medya organlarının yayın politikalarında arzu edildiği seviyede bir iyileşmenin olmaması, hatta bazı konularda kötüye gidişin arkasında bu bakış açısı bulunmaktadır.

Yazar, haberin nakliyle ilgili doğruluk, dürüstlük, tarafsızlık gibi ahlâkî esaslara temas ettiğini fakat Hadis Usûlü geleneğinde râvilerin özellikleriyle ilgili zengin muhtevayı ele alamadığını, çünkü kitabın konusu ve hacminin buna müsait olmadığını belirtmekte ve buna bağlı olarak günümüz iletişimde haber toplayan, nakleden ve sunan kimselerin özellikleri ve Hadis Usûlü geleneğine göre râvinin sahip olması gereken vasıflarla ilgili olarak bir doktora veya en azından bir yüksek lisans çalışmasının lüzumlu olduğunu ifade etmektedir. Zira böyle bir konu pratik anlamda Hadis Usûlü konularının güncelleştirilmesi veya güncelle de hitap ettiğinin gösterilmesi bakımından ehemmiyet arz etmektedir.

Yazar bu eserinde özelde hadisler genelde de İslâm’ın umumi

prensiplerini dikkate alarak ulaştığı sonuçlar itibariyle uyulması gereken yirmi dört ahlâkî ilke tespit etmiştir. Bu ilkelerden birkaçı şöyledir:

(1) Medya mensupları, medyaya İslâmî perspektiften bakmalı, yaptıkları işin büyük bir mesuliyeti olduğunun şuurunda olmalı, uygulama bakımından ahlâkî ilkeleri bağlayıcı ve zorunlu kabul ederek bu ilkeleri benimseyip yerine getirmelidir.

(2) Medya mensupları, mesleklerinde ilk önce Allah'a ve Resûlü'ne karşı, sonra halka karşı sorumludur.

(3) Kitle iletişim araçları, mü'minlerin inançlarını korumalı, diğer insanlara da İslâm dininin güzelliklerini göstermelidir.

(4) Kitle iletişim araçları, insanların yaratılış gâyesi olan Allah'a kulluk vazifelerini yerine getirme yönünde insanlara yardımcı olmalı, onları bilgilendirmeli, teşvik etmeli, böylece bir bilgi ve irfan kaynağı olarak vazife görmelidir.

(5) Yayınlar, halkın beden, ruh ve vicdan selâmetini korumaya yönelik olmalıdır.

(6) Yayınlar, toplumsal barışı, huzuru ve güveni kurmaya, geliştirmeye, insanlar arası yardımlaşmayı ve dayanışmayı teşvik etmeye, eğitim ve öğretimi özendirilmeye, dinî ve ahlâkî değerleri yüceltmeye yönelik olmalıdır. (s. 377-384)

En son olarak yazar, kullandığı kaynakların yazar ve kitabın (dergi, internet sitesi vs.) tam adı, yayın tarihi ve yayın yerlerini belirttiği bir bibliyografyaya yer vererek eserini noktalamaktadır.